

ilustriran život naselja ponad Bakra, nedaleko od Rijeke. (O Praputnjaku je 1981. god. u Rijeci objavljen istoimeni zbornik radova).

U rubrici »Vijesti« date su dvije bilješke — in memoriam; Albino Senčić piše o arhivisti Dušku Zorecu, a Branko Fučić o arhivisti i povjesničaru Danilu Klenu.

Ovim prvim, ponovnim samostalnim brojem »Vjesnika« riječki Historijski arhiv nastavlja raniju svoju dugogodišnju samostalnu i zajedničku (s Pazinom) uspješnu izdavačku djelatnost. Nije naodmet čitatelje upozoriti na to da će uskoro biti 40-obljetnica tiskanja ovoga najstarijeg riječkog poratnog znanstvenog glasila. Tu veliku godišnjicu, nažalost, riječki arhivski izdavač dočekat se u svim neprikladnim i neprimjerenim prostorima, koji idu neposredno na štetu arhivske baštine ovoga kraja Zapadne Hrvatske (Gorski kotar i Kvarnersko primorje, te dio — opatijske — Istre), šta ga riječki arhiv pokriva svojom djelatnošću. O značenju, pak, izdavačke djelatnosti toga arhiva svjedoče veoma korisne stranice ovoga najnovijega, 32. sveska. Broj je uređen prema suvremenim informativnim, veoma strogim propisima, za koje se može primijetiti da su pretjerani i u mnogočem suvišni za naše prilike, ali s potrebnim sažecima na dva strana jezika — na engleskom i na talijanskom jeziku. Tu je i niz fotografija, crteža i faksimila, koji bitno obogaćuju sadržaje ukupno 317 štampanih stranica ovoga djela, te znatno pridonose njegovoj kvaliteti, osuvremenjujući i na taj način pojedine povijesne i arhivske sadržaje niza priloga. »Vjesnik« Histojskog arhiva Rijeka i ovaj put pokazuje da ima nebrojeno tema koje čekaju istraživače da ih obrade.

Petar Strčić

GROBNIČKI ZBORNİK 1/1988.

Grobnik i Grobinština su područje nedaleko od Rijeke, a u povijesti to je odavno poznati naseljeni kraj; dosta je spominjano i u našoj historiografiji i u književnosti. Grobinština, s nizom svojih sela, svjedobno je bila gospoštija Zrinskih, još davno prije toga bila je dio vinodolske upravne cjeline, pa su i Grobničani 1288. god. sudjelovali u Novom Vinodolskom u sastavljanju »Vinodolskog zakona«, jednoga od najčuvanijih hrvatskih pravnih i povijesnih spomenika pisanih glagoljicom. U to je vrijeme Grobinština bila dio frankopanskog feuda. I u novije doba Grobinština (»Gromišćina«) veoma je poznata jer se ovdje veoma rano, 1941. godine, razvio pokret otpora, pa narodnooslobodilačka borba protiv talijanskog okupatora. U njoj ima i niz povijesnih spomenika, a o njoj postoji obilnija arhivska i druga građa. Međutim, povijest grada i Kaštela Grobnik te Grobinštine u cjelini nije sistematski istraživana, proučavana i obrađivana; dođuše, nešto su bolje obrađeni radnički pokret i razdoblje od 1941. do 1945. godine, tj. grobnički NOB, i to u knjizi Centra za historiju radničkog pokreta i NOR-a Istre, Hrvatskog primorja i Gorskog kotara, koja je u Rijeci objavljena 1981. godine, a nosi naslov: »Grobinština u radničkom pokretu i revoluciji« (s četiri opsežna rada, te nizom slikovnih i drugih priloga, na oko 500 stranica). Ovdje je potrebno navesti i naslov knjige dr. Josipe Čaval: »Stanovništvo i privreda Grobinštine«, koju je Izdavački centar Rijeka objavio 1983. godine (str. 141). Naravno, ima još radova o Grobniku rasutih u nizu zbornika, časopisa i novina, kao i nešto posebnih izdanja, kakva je brošura Andrije Račkoga »Zabilježbe iz povijesti gospoštije Grobnik« iz 1948. godine, a opjevan je i u književnosti, npr. u poznatoj pjesmi Dimitrija Demetra o Grobničkom polju, još iz prošloga stoljeća.

U red radova o Grobniku i Grobinštini sada ulazi i prvi svezak »Grobničkog zbornika«, koji je u Rijeci objavljen 1988. god. na 478 štampanih stranica. Izdavač je Koordinacijski odbor mjesnih zajednica »Grobinštine, a na čelu se nalazi glavni i odgovorni urednik Irvin Lukežić. U »Uvodnoj napomeni« urednik ističe: »Grobnički zbornik predstavlja prvi pokušaj da se na jednom mjestu, u obliku periodične publikacije, objedine svi radovi koji pridonose boljem razumijevanju fenomena Grobinštine, njenog društveno-povijesnog subjektiviteta. Pokušaj je to pokretanja jednog sustavnog, argumentiranog, znanstvenog i kritički jasnog istraživanja grobničke povijesti, govora, običaja, tradicije a i svega onoga što se odnosi na život ljudi ovoga kraja. Grobnički zbornik zamišljen je kao mozaik ra-

dova iz najraznovrsnijih područja podijeljenih na nekoliko tematskih cjelina: svaki broj Zbornika posvećuje se jednoj temi koja je osnovicom za sve druge tematske cjeline.« (str. 7). Početak Zbornik zapravo leži u praktičnom izvorištu — iz potrebe da se sanira ruševni ali znameniti i čuveni grobnički Kaštel u Grobniku; zbog toga je u prvi svezak i ušao materijal koji obrađuje uglavnom grobničko kulturno nasljeđe i spomeničku baštinu. Objavljen je u čast 700-godišnjice donošenja »Vinodolskog zakona« (1288) i 130-obljetnice osnivanja škole u Cavllima (1858), pa se i naglašava: »Tako se Grobničani na najljepši mogući način klanjaju sjenama 'svojih starih', sjenama Kirina plovana, Slavana satnika, Domijana Kinovića, Pavla, Slavine Vukodružića i inih drevnih muževa« (str. 8).

Ovaj opsežni svezak »Grobničkog« zbornika po obilju materijala gotovo da liči na časopisno izdanje. Djelo se stvaralo nekoliko godina, tijekom kojih se prikupljao materijal. U nedostatku autora, odnosno istraživača koji se bave ili bi se bavili Grobinštinom, izdavači su povukli originalan potez, potpuno neobičan u našoj novijoj izdavačkoj povijesti: da bi pribavili tekstove, oni su objavili natječajni oglas! Taj je potez možda pomogao da se dođe do nekih rukopisa, ali je ipak vidljivo da nije postignut prvobitni cilj, tj. da se sadržajno pokrije cijelo to geografsko područje; upravo zbog nedostatka istraživanja i istraživača u ovom je broju uglavnom pokriveno sjeverozapadno područje ovoga riječkog kraja. No, naravno, i ovako je učinjen znatan posao.

Zbornik je podijeljen u nekoliko cjelina/rubrika. U prvoj: »Koordinate. Ime (povijest) reljef«, u uvodnom napisu bez potpisa donosi se nekoliko natuknica o radovima koji slijede, kao i nešto refleksija. Prvi po redu objavljen je članak Josipa Silića i Irvina Lukešića »Kroz jezičnu povijest grada Grobnika«, koji se uglavnom zadržava na tome kako je nastao i kako se razvijao naziv, tj. toponim Grobnik. Tu je, zatim tekst »Iz najstarije povijesti grada Grobnika« Andrije Račkoga, potom »Grobnički urbar iz 1700. godine«, čiji prijevod — uz uvod — donosi Lujo Margetić. Iz prve i poznate popularne knjige Dragutina Hirca »Prirodni zemljopis. Lice naše domovine«, Zagreb 1905, preštampan je dio pod naslovom: »Pakleno i okoliš«, a pretiskan je i tekst Milana Šenoa »Rječina«. Izvorni je članak, međutim, Stanislava Gilića »Ričina i hidronimija njenog područja« (s kartom). Pretiskan je i odlomak rada Josipa Poljaka pod naslovom: »Pećine Hrvatskog primorja od Rijeke do Senja«.

U rubrici »Baščina« — koja poput prethodne započinje uvodnim razmišljanjima — najprije je otisnut rad Irvina Lukešića »Kulturna povijest Grobinštine Osnovni tokovi razvoja«, u kojem je autor dao kraći prikaz od vremena naseljavanja Liburna pa do novijega vremena, a potom govori o graditeljstvu, plastici, rezbarstvu, slikarstvu, zapisima u kamenu, pisanim spomenicima; priložen je niz fotografija. Sonja Miculinić autor je rada »Grad Grobnik« (naselje, grad Grobnik, kratki historijat, arhitektonski elementi, način građenja i građevinski materijal, hipotetični pokušaj povijesnog opredjeljivanja Kaštela, s pravim obiljem fotografija, crteža i faksimila). Anton Juretić, »Razvoj pučkog graditeljstva na Gromišćini«, govori o povijesnim i prostornim uvjetima, uvjetima razvoja, utjecajima, naseljima, od bivka do kuće, uz niz crteža i fotografija. Josip Čiković objavljuje rad »Povijest školstva na Grobinštini«, s više faksimila. Filip Juretić daje »Opazke o pučkoj učionici jelenjskoj« (tekst je iz 1859). Irvin Lukešić priredio je »Izbor iz starih grobničkih listina«, a Iva Lukešić daje studiju »Grobnička čakavština (fonološki i morfološki sustav)«. Ista je autorica prirerčila i blok pod naslovom »Primjeri iz usmenog stvaralaštva Grobničana« (narodna lirika, šaljive lirske pjesme, dječje pjesme, pitalice, zagonetke, narodni običaji, narodna nošnja, uobičajeni poslovi, narodna vjerovanja, o snovima, dječje igre, narodna kuhinja, narodna toponomastika i antroponimija, narodna meteorologija; na kraju je popis izvora, zapisivača i kazivača).

U dijelu zbornika pod naslovom »Književni krug« objavljena su ostvarenja Eduarda Hercigonje, »Liber Judith' i Martinčev zapis 'Suprotiv Turkom' iz novljanskog II. brevijara«, pretisak »Zapisa popa Martina 1493« iz knjige »Hrvatska književnost srednjeg vijeka« (Zagreb 1969), »Iz molitvenika Gašpara Vnučića« (1568); tu je tiskan i prvi književni tekst o znamenitom »povijesnom« događaju: »Boj na polju Grobničkom godine 1242« Gedeona Maretića, zatim »Dopis iz Primorja« Ivana Kukuljevića Sakcinskog, »Grobničko polje. Pjesan« Dimitrija Demetra, odlomci iz »Putositnica« Antuna Nemčića, pjesma Petra Preradovića »Na Grobniku«, Augusta Šenoa »U slavu 25. svinja g. 1862. na Grobničkom polju«, odlomak pjesme »Grobnik« Antuna Paska Kazalija, odlomak »Oko Rijeke« Antuna Gustava Matoša, pjesma »Grobnik grad« Iva Grohova, završno poglavlje romana »Vuci« Milutina Čihlara Nehajeva (događa se u grobničkom Kaštelu). Tu je i se-

rija tekstova iz oblasti suvremenoga književnog stvaralaštva Grobinštine, zapravo od 19. st. do novijega doba; to su pjesme Ivana Burula Šimunova, Ivana Brdara, Antona Mavrince Filonova i Zdravke Žeželić-Alić.

U rubrici »Aktualnosti« govor je o restauraciji grobničkog Kašteia, sa crtežom, fotografijama i opisom izvedenih poslova, zatim o sportu na Grobinštini (autor Velko Vičević). Na kraju se govori o »Grobinštini danas«, o člancima Koordinacijskog odbora mjesnih zajednica Grobinštine, a tu je i urednikov »Pogovor«.

Ovaj prvi svezak »Grobničkog zbornika« opširno je i temeljito dao uvid u dio bogate prošlosti Grobinštine i njezinu književnu povijest i sadašnjost, u spomeničku i kulturnu baštinu, itd. S pravom je naglašeno da je »Grobnički zbornik« zapravo dugoročan projekat, te da će se konačna vrijednost toga kulturnog poduhvata moći utvrditi tek nakon uvida u naredne brojeve. Nažalost, sada je već 1991. godina, ali drugoga sveska još nema u javnosti. To je zaista šteta, jer se s prvim brojem pokazalo da ima dosta materijala za objavljivanje — kako onoga za preštampavanje tako i onoga izvornoga, te da među Grobničanima ima dobrih i sposobnih uredničkih snaga, koje mogu i dalje nastavljati s ovim znanstvenim i kulturnim, odnosno izdavačkim pothvatom. Grobinština to zaslužuje svojom bogatom prošlošću.

Petar Strčić

DRUŠTVENA, ETNIČKA I DEMOGRAFSKA STRUKTURA
DARINKA MUNIĆ: »PREZIMENA KASTAVSKIH OBITELJI I POJEDINACA
IZ 1723. GODINE«

Kastav 1990.

Kastavščina u Istri i na Kvarnerskom primorju — danas raspolučena u općini Opatija i Rijeka — nerijetko nas iznenađuje svojim povijesnim sadržajima. Npr., dovoljno se podsjetiti na činjenicu, široj javnosti relativno malo poznatu, da je Kastavščina u drugoj polovici 19. i u početku 20. st. bila središnjica gotovo svih političkih zbivanja u tadašnjem hrvatskom političkom životu austrijske pokrajine Istre (s Kvarnerskim otocima), zajedno s Vrbnikom na otoku Krku. Točnije rečeno: ako ti maleni gradići i nisu bili pravi centri pokrajine u fizičkom smislu, onda se s punom odgovornošću može reći da su Kastavci i Vrbničani bili glavni nosioci pokreta bez obzira na to gdje su u Margrofoviji Istri živjeli. Ovom prigodom dovoljno je spomenuti samo neke iz redova tih prvaka/Kastavaca — Josip Vlah iz 1848/49. godine, pa dr. Matko Laginja, Vjekoslav Spinčić, Matko Mandić i toliki drugi kreatori i sudionici velikih povijesnih kretanja i mnogih zbivanja u kasnijim desetljećima, nosioci i vođe hrvatskog pokreta i hrvatskoga narodnog preporoda u toj zapadnohrvatskoj pokrajini. No, ne može se i ne smije smetnuti s uma ni starija kastavska povijest, o kojoj je dosta u nas pisano (naravno — ne i previše!), pa je o njoj dao, npr., vrijedan obol i upravo spomenuti preporoditelj dr. Matko Laginja u 19. stoljeću, a potom, u 20. stoljeću, i prof. dr. Oleg Mandić, također porijeklom iz Kastavščine.

Ovom prigodom imamo pred sobom po obimu neveliku, ali sadržajem značajnu knjizicu; autor je mr. Darinko Munić, također porijeklom Kastavac, voditelj riječkog znanstvenog centra Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti (s ekspoziturom i u Puli). Mr. Darinko Munić je stručnjak za kasni srednji vijek odnosno za rano razdoblje novoga vijeka Zapadne Hrvatske, točnije rečeno — za onaj obalni kut koji čini vrh Riječkog zaljeva, dakle, u prvom redu za njegovu Kastavščinu. Do sada je objavio niz radova — na primjer: »Kastav u srednjem vijeku. Društveni odnosi u kastavskoj općini u razvijenom srednjem vijeku«, knjiga u seriji Izdavačkog centra Rijeka — Dokumenti, br. 10, Rijeka 1986, »Grada arhivskog fonda Isusovački samostan: — Rijeka u Arhivu Hrvatske u Zagrebu«, Vjesnik historijskih arhiva u Rijeci i Pazinu, sv. 25, Rijeka 1982, »Današnje područje Opatije u oviru nekadašnje Kastavske gospoštije«, Dometi, XVIII, 1-23, Rijeka 1985, »Dokument o utvrđivanju prava ribolova i svjedočanstvo o lovu između Kastavske gospoštije i Pazinske grofovije«, Vjesnik historijskih arhi-

UDK 949.713

ISSN 0351-2142

FILOZOFSKI FAKULTET ZAGREB - HUMANISTIČKE I DRUŠTVENE ZNANOSTI

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
ИНСТИТУТ ХОРВАТСКОЙ ИСТОРИИ

RADOVI

VOL. 24

ZAGREB

1991.

FILOZOFSKI FAKULTET ZAGREB - HUMANISTIČKE I DRUŠTVENE ZNANOSTI

Izdavač: ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST

UREDNIČKI ODBOR

Branka BOBAN, Zagreb, Mirjana GROSS, Zagreb, Josip LUČIĆ, Zagreb, Marijan MATICKA, Zagreb, Ivan OČAK, Zagreb, Tomislav RAUKAR, Zagreb, Petar STRČIĆ, Zagreb

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

Josip LUČIĆ, Zagreb

Adresa uredništva: Filozofski fakultet Zagreb — Humanističke i društvene znanosti, Zagreb, Krčka ul.1

Časopis izlazi jednom godišnje

Izdavanje časopisa sufinancira Ministarstvo znanosti, tehnologije i informatike.

Rješenjem Republičkog komiteta za prosvjetu, kulturu, fizičku i tehničku kulturu R Hrvatske br. 6859 1 od 5. X. 1982. časopis »Radovi« oslobođen je plaćanja poreza na promet proizvoda.

Časopis je registriran u Republičkom komitetu za informacije R Hrvatske pod br. UP-547 2 — 84 — 1984.

RADOVI 24

Za izdavača
dr. Nikši Stančić

Tehnički urednik
Franjo Čuješ

SURADNICI U OVOM BROJU

BOBAN mr. BRANKA, Zavod za hrvatsku povijest Zagreb
BUDAK dr. NEVEN, Filozofski fakultet Zagreb
ČORALIĆ LOVORKA, prof. Demonjina 9 Zagreb
GOLDSTEIN dr. IVO, Filozofski fakultet Zagreb
GRGIN BORISLAV, Filozofski fakultet Zagreb
HRABAK dr. BOGUMIL, Filozofski fakultet Novi Sad
JURIŠIĆ mr. IVAN, Zavod za hrvatsku povijest Zagreb
KEMBEROVIĆ HUSNIJA, prof. Sarajevo
KARAMAN dr. IGOR, Zavod za hrvatsku povijest Zagreb
KOLAR DIMITRIJEVIĆ dr. MIRA, Filozofski fakultet Zagreb
KOSTELAC ANA, student Filozofski fakultet Zagreb
KRIŽAK TIMUR, student Filozofski fakultet Zagreb
LABAŠ RENATA, student Filozofski fakultet Zagreb
LEČEK SUZANA, Zavod za hrvatsku povijest Zagreb
MIROŠEVIĆ dr. FRANKO, Školska knjiga, Zagreb
OČAK dr. IVAN, Kroflinova 38 Zagreb
PAVLICEVIĆ dr. DRAGUTIN, Zavod za hrvatsku povijest Zagreb
POLIĆ BOBIĆ dr. MIRJANA, Filozofski fakultet Zagreb
PRLENDER mr. IVICA, Filozofski fakultet Zagreb
STRČIĆ dr. PETAR, Arhiv JAZU Zagreb